

Vlastimil Baruš, Ota Oliva a kol.: **MIHULOVCI A RYBY I**. Váz., 624 str., 105 obr., 16 bar. foto, 23 tab., česky, angl. souhrn.

V edici Fauna ČR a SR (dříve ČSR, ČSSR a ČSFR) vychází již 28. svazek, tentokrát věnovaný mihulovcům a rybám. Jedná se o 1. díl, který obsahuje do str. 110 text o mihulovcích a dále čeledi ryb jeseterovití, sleďovití, lososovití, lipanovití, štikovití a blatňákovití. Knihu redigovali zkušení autoři dr. V. Baruš, DrSc., a prof. dr. O. Oliva, CSc. a v týmu spoluautorů je dalších 18 našich předních vědců, kteří se z různých hledisek rybám či mihulím věnují.

Pojednání o mihulovcích je rozděleno na část všeobecnou (základní charakteristika, anatomie, morfologie, ekologie, rozšíření, fylogenetický vývoj, význam pro člověka, historie, a současný stav výzkumu v ČR i SR a přehled základní literatury) a systematickou (určovací klíče a popisy jednotlivých druhů). Na závěr je uveden přehled použitých literárních pramenů (349 položek) a anglický souhrn.

Zpracování třídy ryb je pojato obdobným způsobem, vzhledem k významu této skupiny se zde však objevují další kapitoly (např. introdukce a aklimatizace, speciální procesy, přehled vědeckých soustav ryb, rybníkářství, akvakultura, rybníkářství na volných vodách, akvaristika, ochrana a výzkum ryb v Evropě, ve světě a na území ČR a SR). U každého druhu je uveden popis včetně podrobných meristických a plastických znaků, zbarvení, pohlavní dvojitost, karyotyp, stanoviště, chování, potrava, rozmnožování, růst, rozšíření, význam a cizopasníci. Takto je popsáno 22 rybích druhů včetně poddruhů.

Za velmi cenné považují zařazení určovacích klíčů nejen pro dospělé jedince, ale i pro determinaci larválních a juvenilních stadií ryb. Význam knihy zvyšují i kvalitní perokresby M. Baradlaiové včetně 39 originálních jedinců dokumentovaných v muzeích ČR a SR.

Největší význam díla, které je určeno nejen specialistům, ale i širší odborné veřejnosti, tkví v tom, že se jedná o nás o zcela jedinečnou syntézu od nejstarších historických pramenů až do současnosti. Kniha obsahuje i řadu dosud nepublikovaných údajů. Autory odevzdání dílčích textů jednotlivými autory uplynulo několik let a veškeré následující časově nesmírně náročné konečné úpravy textu nesli V. Baruš a O. Oliva. U takového monumentálního díla je pochopitelné, že vychází s určitým časovým zpožděním. To však nic nemění na skutečnosti, že jde bezesporu o nejpodrobnější a nejkomplexnější zpracování této problematiky u nás.

Lubomír Hanel

Slavík Bohumil (ed.): **KVĚTENA ČESKÉ REPUBLIKY 4**. Academia, Praha 1995. Váz., 529 str., 1 bar. obr., 109 tab. pérovek, 33 map.

Čtvrtý svazek kolektivního monumentálního díla českých botaniků rozvrženého do 8 částí (předchozí tři vydala stejná nakladatelství v r. 1988, 1990 a 1992) - obsahuje moderní zpracování tří „velkých“ čeledí rostlin (růžovitých, sapanovitých a bobovitých). Z nich první a poslední představují též hospodářsky významné skupiny rostlin. Završuje se tím kulaté číslo 90 z předpokládaného celkového počtu 179 čeledí cévnatých rostlin. Na trh uváděný svazek skrývá také rod (růže, ostružiník, kontryhel), jejichž členění sleduje širší botanická veřejnost vždy se zatajeným dechem. A v našem případě se má na co těšit.

Podstatné informace o jednotlivých druzích rostlin (ve svazku jich je 353) zahrnují v Květeně údaje o jejich postavení v systému, určovacích znacích, rozšíření, ekologických nárocích

a zapojení do společenstev. Hodnotí se variabilita a karyologie (chromozómové počty ve stupních ploidie). Značná pozornost je věnována významu rostlin v civilizačně ovlivněném prostředí, v užiti jako potravinového zdroje, léčiv, surovin, dekorace či škodlivosti coby plevele. Obrazový doprovod tvoří pérovky z ruky odborníka, rostliny vcelku i v diakritickém detailu. Úhrnem 33 map ukazuje rozšíření druhů. Charakterem zpracování je celé dílo nejpodrobnější flórou našeho současného státu a využít jej mohou pracovníci úctyhodně širokého rozmezí teoretických i aplikovaných oborů. Jedná se o zřehlednění a revizi poznatků, jaké vyzrává jednou za sto let.

Pavel Kovář

Christopher Brickell a kol.: **VELKÁ ENCYKLOPEDIJE KVĚTIN A OKRASNÝCH ROSTLIN**. Příroda, Bratislava 1993. 599 str., přel. z angl.

Vydavatelství Příroda v Bratislavě i překladatelům patří dík za počín, který v české encyklopedické literatuře znamená zaplnění citlivého hiátu. Kniha ocení všichni, kteří se zajímají o flóru naší planety až již jde o botaniky, zahradníky, milovníky přírody či krásných knih. Pro recenzovanou knihu bylo třeba shromáždit 4 000 barevných fotografií od desítek autorů. Dosud jsme měli možnost čerpat z obrazových encyklopedií pouze sporadicky zastoupených v našich knihovnách, jimiž jsou Pareys Blumen-gärtnerie od F. Enckeho a kol. a populární díla A. B. Grafa: Hortica, Exotica a (zatím poslední) Tropica.

V překladu jsem zjistil některé nepřesnosti v užívání českých jmen. *Liquidambar styraciflua* české jméno připojeno má (ambroň západní). *Liriodendron tulipifera* nikoli (liliovník tulipánokvětý), podobně čtenář nenalezne české pojmenování u rodu *Crinum* (křín), *Canna* (dosna), *Eichbornia* (tokozelka), *Acontium anthora* (oměj jedhoy) i jiných. V mnoha případech mohli překladatelé systematictější využít své role k ustálení přejatých jmen do češtiny. Když např. správně přejali jméno rebucie od *Rebutia*, mohli postupovat stejně u často užívaných jmen *Haworthia* - haworcie, *Freesia* - frézie, *Parodia* - parodie, *Opuntia* - opunie (vedle nopálu), *Clivia* - klívie (vedle méně vhodného řemenatka), *Sprekelia* - sprekelie, *Acacia* - akácie (vedle kapinice), *Aster* - astra (vedle hvězdnice) atd. Populární lidová jména jsou někde správně uvedena v uvozovkách, jinde bez uvozovek (např. stařeček u *Cephalocereus*). Jinde nejsou užita vůbec, ačkoliv jsou hojně rozšířena: např. „Jakubská lilie“ u *Sprekelia* nebo „řeznická palma“ u *Aucuba*. Některé chyby se vloudily také u vědeckých jmen: kupř. *Rebutia muscula* (má být *minuscule*), *Lucaste* (má být *Lycaste*). Uvedené nedostatky nijak nesnižují význam tohoto překladu (ostatně jsou důsledkem nejednotného českého názvosloví) a lze na ně pamatovat při dalším vydání. O potřebě kompéria svědčí jeho rychlé vyprodání.

Štěpán Husák

Wendler A., Nüss J. H.: **LIBELLEN**. DJN, Hamburg 1994. 129 stran, 452 pérovek, 94 map

Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung přistoupilo v loňském roce již ke 3. vydání cenné entomologické příručky zaměřené na určení dospělých váček, a to nejen pro specialisty, ale i širší veřejnost. V podtitulu se dovídáme, že jde o brožuru pro určování všech severo- a středoevropských druhů váček včetně druhů z území Švýcarska, Francie a zvláště Německa.

Publikace je v podstatě soustavou komentovaných klíčů (každá čeleď má svůj vlastní), doplněnou velkým množstvím černobílých kreseb, z nichž některé jsou použity v textu pro větší názornost při srovnávání různých detailů i několikrát. U každého z 94 druhů jsou uvedeny základní údaje o evropském rozšíření (map-

ka), době letu, délce zadečku, charakteristickým biotopu výskytu a stupni ohrožení. U 7 druhů jsou zmíněny i poddruhy.

Předností klíče je jeho přehlednost, názornost a velké množství perokreseb, ať již originálních či převzatých z jiných pramenů. Autori vedla snaha o výběr co možná nejspolehlivějších determinacních znaků, které podléhají minimální variabilitě a jsou zřetelné začátečníkům, což je důležité při získávání dalších spolupracovníků pro terénní průzkumy z řad laiků.

Cenný je i poměrně rozsáhlý soupis použité literatury (56 citací), kde pochopitelně největší počet titulů je německých. Třináct citovaných červených seznamů váček z různých regionů Německa a Švýcarska jasně ukazuje, o jak populární a podrobně zpracovanou skupinu hmyzu v těchto částech Evropy jde.

Zájemci z řad našich entomologů mohou získat tuto publikaci, která je dobře využitelná i pro území ČR, za 10 DM na adrese: DJN, Justus-Strandes-Weg 14, D-22337 Hamburg.

Pro úplnost mohu dodat, že i u nás je právě vydávána publikace Metodika sledování výskytu váček, která obsahuje i určovací obrazkové klíče na dospělé našich druhů. Klíč vydal ČÚOP (nyní Agentura ochrany přírody a krajiny ČR) v Praze ve spolupráci se ZO ČSOP Vlašim, která koordinuje ochranný program Vážky na území ČR.

Lubomír Hanel

Ivo Novák a kol.: **ČESKÁ JMÉNA MOTÝLŮ**. Zprávy Čs. společnosti entomologické při ČSAV, roč. 28 (1992), č. 1, 54 str. Cena 25 Kč.

Od 19. století prošlo české odborné názvosloví přírodnin značným vývojem. Pokud jde o zoologii, posledním mezníkem byl rok 1951, kdy bylo přijato tzv. opavské názvosloví, které zavedlo do dosavadního systému jednotné zásady a pořádek. Přesto se nepodařilo některé problémy do důsledku vyřešit. Jedním z úskalí byli motýli, což vedlo k tomu, že jejich názvosloví bylo přijímáno se značnými rozpaky a v různých příručkách stále přežívala starší jména. Proto naši přední odborníci a pedagogové na vysokých školách přistoupili k revizi českého názvosloví této rozsáhlé skupiny hmyzu.

Vyšli ze zásad dohodnutých v r. 1951 (tiskem vyšlo pod autorstvem prof. J. Kratochvíla a E. Bartoše v r. 1953) a jejich snahou bylo dosavadní názvosloví co nejméně měnit, pokud alespoň trochu vyhovovalo (např. u denních motýlů). Změnám se však nemohli vyhnout především u dvou velkých skupin nočních motýlů, totiž u můrovitých a píďalkovitých, které doposud představovaly největší slabinu. U větších motýlů se ukázala potřeba stanovit jména pro všechny druhy české, (resp. v r. 1992 ještě československé) fauny a odstranit méně používaná a zmatečná homonyma a synonyma. Bylo také vytvořeno několik nových jmen pro čeledi, které dosud pojmenování neměly. Z tzv. drobných motýlů byly do seznamu zařazeny pouze druhy hospodářsky důležité nebo z jiných hledisek zajímavé. Nové pojaty také umožňuje vytvořit v případě potřeby bez nesnázi jména nová.

Zásada nekopírovat do detailu neustále se měnící vědecký systém motýlů je trochu pragmatická, ale z praktického hlediska ji lze akceptovat, neboť na druhé straně zajišťuje českému názvosloví jistou stabilitu. Nové názvosloví prověří praxe, ale podle mého názoru by mohlo uspokojit potřeby popularizace této atraktivní skupiny hmyzu na dlouhou dobu. Vcelku jde o příručku, která může být užitečnou pomůckou pro popularizátory přírody, pro učitele ve všech stupních škol, pro laickou veřejnost i pro odborníky nespécializované na řád motýlů. Brožura není v běžném prodeji, ale zájemci ji mohou získat u České společnosti entomologické (Viničná 7, 128 00 Praha 2), nebo u vedoucího autora (Masarykova 882, 252 63 Roztoky u Prahy).

A. Honěk